

ПРО ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

У статті викладене авторське бачення шляхів вирішення проблеми класифікації платіжних систем у нових політичних та соціально-економічних умовах яке пов'язується з переосмисленням поняття «платіжна система», а також та з'ясуванням розуміння терміну «класифікація». Звертається увага на необхідність зіставлення поняття «класифікація» з суміжними категоріями. наголошується, що більшість критеріїв класифікації платіжних систем є умовно правовими та відбивають їх відповідні організаційні, функціональні або техніко-технологічні особливості. Пропонується за такою юридичною підставою як державна легітимація виокремлювати регульовані та нерегульовані платіжні системи.

Ключові слова: класифікація, класифікування, платіжна система, платіжні операції, переказ коштів, типологія, система альтернативних грошових переказів.

Постановка проблеми. Необхідність удосконалення правового регулювання платіжних систем в Україні зумовлюється реалізацією євроінтеграційної політики, посиленням процесів глобалізації та інтернаціоналізації економіки, а також усвідомленням впливу специфіки несприятливих тенденцій впровадження карантинних обмежень, пов'язаних з пандемією захворюваності на COVID-19 у сфері організації грошових розрахунків. Чітке уявлення про класифікацію платіжних систем беззаперечно відбивається на специфіці правового регулювання цієї сфери фінансових відносин, оскільки дає можливість обирати способи та методи правового впливу на цю сферу суспільних відносин, забезпечувати сталість розрахункових відносин, а також протистояти багатоманітним суспільно небезпечним та шкідливим явищам, у тому числі - запобігати корупції та перешкоджати здійсненню фінансування тероризму й відмиванню «брудних грошей» тощо.

Розуміння питання про різновиди платіжних систем дозволяє більш чітко моделювати можливі несприятливі ситуації, що можуть виникати через негативні економічні та соціально-політичні явища та процеси, визначати заходи, що сприяють їх запобіганню чи подоланню. Воно є запорукою дієвості правотворчої та правозастосовної діяльності в сфері економічних відносин, має не тільки теоретичне, але й практичне значення для адаптації національного механізму грошових розрахунків до міжнародних стандартів. Це є наочним та зрозумілим, не може викликати яких-небудь істотних заперечень чи застережень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання про класифікацію платіжних систем неодноразово зверталися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці та практичні працівники. Приділили увагу такій проблемі Абрамевич Д. [1], Алісов Є. [2], Балакіна Ю. [3], Бортник Н. [4], Коккола Т. [5], Окай К. [6], Сяо-Чен Юй [7], Чайковський Я. [8, 28] та ін. Водночас, для вітчизняних науки та практики існує потреба критичного осмислення існуючих поглядів щодо класифікації платіжних систем, що викликано процесами адаптації національного законодавства до аспису ЄС згідно положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [9], зокрема, у зв'язку прийняття Закону України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року № 1591-ІХ [10]. Такі зміни у чинному законодавстві України поки що не знайшли належного відображення у публікаціях з фінансово-правової тематики та зумовлюють подальші наукові розшуки у цій царині.

Мета статті – актуалізувати існуючі підходи до класифікації платіжних систем задля удосконалення правового регулювання фінансових відносин у нових економічних та соціально-політичних умовах.

Виклад основного матеріалу. Основні класифікаційні ознаки платіжних систем зазвичай розглядаються в науковій літературі досить докладно, проте поява в останні роки платіжних Інтернет-систем, схем розрахунків віртуальними валютами, які є важливими інноваціями у сфері платежів, потребує нових підходів до регулювання їхньої діяльності, ви-

магає доповнення традиційних критеріїв класифікації платіжних систем новітніми, на чому слушно наголошують Деркач Ю. Б. та Кузнецов А. М. [11, 335]. Проте складнощі вирішення такого завдання визначаються двома основними теоретичними проблемами. З одного боку необхідне переосмислення самого поняття «платіжна система», з одного боку, а також з'ясування розуміння терміну «класифікація».

Стосовно першої проблеми варто наголосити, що вона неодноразово ставала предметом наукового розгляду. В основному в юридичній літературі відправним пунктом визначення поняття «платіжна система» є положення п. 1.29 ст. 1 закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2346-III, згідно якому платіжна система - платіжна організація, учасники платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система [12]. З огляду на це Пожидаєва М.А. запропонувала консолідований науково-теоретичний підхід, який передбачає розгляд цієї категорії одночасно з позицій інструментально-інфраструктурної (як сукупності платіжних інструментів, процедур, правил, способів здійснення платежів, а також програмно-технічних механізмів переказу коштів) та інституціональної (як сукупності відповідних установ і суб'єктів, що згідно з законом можуть надавати платіжні послуги та зв'язані між собою спільним функціональним призначенням – здійсненням переказу коштів) концепцій науковців різних галузей права та економіки [13, 22]. Ми приєднуємося до такої наукової позиції, вважаємо її зваженою та обгрунтованою. Проте, убачається необхідним зробити застереження про те, що з прийняттям Закону України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року № 1591-IX виникає потреба у її кореляції до положень такого нормативно-правового акту. В основному це стосується здійсненого акценту на виконання платіжною системою платіжних операцій [10], що стає основоположною визначальною ознакою замість переказу коштів. Нове поняття є ширшим за попереднє за змістом, що потребує додаткового осмислення та може служити предметом окремого наукового дослідження.

Така новація безпосередньо впливає на вирішення другої позначеної проблеми. Зазначимо, що хоча для юридичної науки класифікація вже стала традиційним та широко застосовним прийомом наукових досліджень, водночас, як слушно зазначає Адамова О.С., вчення про класифікацію все ще недостатньо розроблене, містить суттєві розбіжності у використанні терміну «класифікація», не має скільки-небудь

виразних і точних критеріїв тощо [14, 19]. З таким зауваженням варто погодитися, оскільки воно орієнтує увагу на необхідності більш чіткого уявлення про такий засіб наукового пізнання, вказує на неоднозначність його сприйняття та розуміння, що врешті-решт буде сприяти підвищенню рівня методологічного забезпечення наукових досліджень, з одного боку і, як наслідок, - буде сприяти удосконаленню правового регулювання платіжних систем в Україні через визначеність у питанні їх поділу за відповідними критеріями. У свою чергу це дає можливість більш чітко визначати правову модель системи розрахункових відносин в країні, а також прогнозувати напрями їх розвитку.

В практиці досліджень з загальної теорії права та галузевих юридичних наук нерідко термін «класифікація» використовується без позначення його чітко вираженого змістовного розуміння або таке уявлення може мати суттєві відмінності. Тоді як наука вимагає більш дбайливого ставлення до понятійного апарату, а також обережного застосування термінології. На це неодноразово зверталася увага в літературі. Так, Нестеров А.В. зазначає, що у багатьох публікаціях автори досить зневажливо ставляться до термінів використовуваних понять, маючи на увазі, що це очевидно. Однак, на його думку, це далеко не так, навіть в енциклопедіях і словниках досить часто один термін визначається через інший ланцюжком, який призводить до вихідного терміну [15, 10].

Така особливість прослідковується не лише в роботах науковців-правників, вона властива представникам й інших галузей знань: філософії, економічної теорії, соціології, культурології та ін. Показово у цьому є точка зору Гетманової О.Д., яка наголошує, що класифікацію досить часто використовують як спосіб пізнання, проте здебільшого не з'ясовуючи змісту такого поняття [16, 59]. Яскравим прикладом саме такого застосування термінології може служити наведені Абражевичем Д. класифікація та характеристика існуючих у світі 150 електронних платіжних систем, які відрізняються між собою за механізмом оплати [1, 23-29]. Але при цьому автор не розкриває свого розуміння змісту застосованого методологічного прийому, *a priori*, вважаючи це очевидним, добре усім відомим.

Схожою за підходом до порушеного питання є позиція Резнікової Т.О., яка здійснила ґрунтовну класифікацію платіжних систем та надала їх характеристику за наступними критеріями: 1) характер здійснення платежів; 2) механізм оплати; 3) технологія оплати; 4) метод розрахунку; 5) форма власності платіжних систем. Водночас, авторка не позначила свого розуміння поняття класифікації, але зробила

застереження про те, що деякі теоретичні та практичні питання щодо визначення, класифікації, структура, управління функціонуванням платіжної системи не є однозначними і потребують розвитку [17, 21-23]. Можна навести й інші приклади такого своєрідного методологічного прийому [18, 48-57; 19, 93; 20], який з однієї сторони нібито забезпечує приріст наукового знання, а з іншої – залишає осторонь важливу теоретичну проблему, що не є бажаним для забезпечення цілісності та всебічності наукового дослідження, суттєво знижає його методологічну та пізнавальну цінність. У зв'язку з чим існує нагальна потреба у подоланні такої проблеми, вказує на необхідність обережного оперування понятійним апаратом, термінологічної чіткості та обачливості.

Загалом в літературі висловлено велику кількість думок щодо визначення поняття «класифікація». Як зазначала Розова С.С., класифікаційна проблема є однією з найгостріших методологічних проблем сучасної науки. Її обговоренню присвячені чисельні конференції, література з питань класифікації налічує десятки тисяч публікацій. Згідно її поглядам термін «класифікація» необхідно розглядати у трьох значеннях, як: процедуру побудови класифікації, побудовану класифікацію та процедуру використання класифікації. При цьому вказується, що зазвичай для позначення класифікації як процесу та як результату використовуються відповідно два терміни – «класифікування» та «класифікація» [21, 1, 6]. У цілому погоджуючись з таким уявленням, усе ж убачається необхідним зробити застереження про те, що здійснене вченою отождоження процедури та процесу є дещо не коректним, оскільки за своїм змістом такі поняття, що стосуються динаміки явища, хоча і є спорідненими, але мають дещо різний сенс.

За свідченням Адабашева Т.К. термін «класифікація» походить від латинського *classis* — розряд, клас. Наголошується, що, класифікація — це операція розподілу систем, об'єктів, предметів, явищ, ознак на елементи та їх групування за класами (групами), що відрізняються між собою за певною ознакою чи їх сукупністю. Класифікувати означає розподіляти предмети, явища або поняття на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями, критеріями [22, 143]. З огляду на велику кількість точок зору щодо розуміння поняття «класифікація», а також обмеженість обсягу даної статті убачається доречним пристати на позначену вище точку зору, оскільки вона є достатнім чином обґрунтованою, несуперечливою та такою, що відбиває усі суттєві риси категорії, що розглядається.

Проте й така позиція потребує певного уточнення, так як не можна обійти проблему співставлення

та розмежування поняття, що розглядається з такими суміжними категоріями як типологія, систематизація і моделювання. Саме з ними в літературі традиційно найчастіше зіставляється чи використовується рівнобіжно термін «класифікація». Значущою в даному контексті убачається точка зору Маркової-Мурашової С.О., яка обґрунтовано зазначає, що одні й ті самі поняття у різних предметних областях чи різних наукових школах одного напрямку часто називаються по-різному. На її думку різні автори вкладають різний сенс в одні й ті ж терміни, що часом призводить до термінологічних суперечок, які можна було б припинити при більш чіткому визначенні і конкретизації використовуваних термінів [23, 164–165]. Тобто в даному разі слушно вказується на відсутність в наукових дослідженнях термінологічної уніфікації, що призводить до схоластичної плутанини та викликає необхідність її подолання через співставлення та розрізнення з метою уточнення глибинного змісту й методологічного призначення.

І хоча в літературі можна зустріти тезу про умовність меж між даними поняттями, обумовленість застосування їх у тій чи іншій області знань великою мірою історичної традицією [24], проте в публікаціях неодноразово здійснювалися спроби вирішення такого завдання. Так, за свідченням Настасяк І. в одних випадках поняття «типологізація» замінює поняття «класифікація», в інших – ці поняття отождожуються, ще в інших – типологізація позначає більш досконале, аніж за класифікації, угруповання системних об'єктів [25, 37]. На думку Демидової І.А. при встановленні співвідношення понять «класифікація», «систематика», «таксономія» у ряді випадків вони розглядаються як синонімічні. Але вона на підставі аналізу літератури вказує на їх розрізнення, вважаючи, що: під класифікацією розуміється «розбиття будь-якої множини (класу) об'єктів на підмножини (підкласи) за будь-якими ознаками»; систематикою визнається «встановлення такої впорядкованості об'єктів, яка набуває статусу привілейованої системи, виділеної самої природою»; таксономія розглядається як «вчення про будь-які класифікації з точки зору таксонів та ознак», тобто як аспект метакласифікації [26, 89.]

Прикладом спроби вирішення такого завдання у найбільш загальному логіко-філософському вигляді є позиція Хуторського А.В., який наголошує, що типологізація - це виявлення елементів із різними сенсами; класифікація – це розбивка цілого на елементи; систематизація - це оперування із заданим набором елементів. На його думку, усі три терміни – інструменти пізнання, проектування. До них ще можна додати такі суміжні терміни, як таксономія,

угруповання, кластеризація, каталогізація, періодизація та ін. [27] І хоча відносно таких поглядів можна висловити певні зауваження стосовно необхідності більшої деталізації понять, що зіставляються, все ж підкреслимо, що вони дають загальне уявлення щодо вирішення порушеної проблеми, орієнтують увагу на необхідності окремих спеціальних досліджень, зумовлюють позитивне ставлення до методології нових наукових розшуків через підвищення рівня відповідальності у використанні понятійного апарату.

Із усієї вказаної сукупності суміжних понять відносно поділу платіжних систем ми задля досягнення поставленої мети будемо використовувати термін «класифікація» у застосованому Абдашевим Т.К. значенні та яке було наведене вище у цій статті. Також варто погодитися з його точкою зору про те, що погляди дослідників з приводу визначення критеріїв класифікації платіжних систем суттєво різняться [22, 143]. Аналіз літератури дає підстави стверджувати про значну кількість запропонованих оригінальних класифікацій, переважна більшість яких використовує як підстави її здійснення ті чи інші організаційні, функціональні або техніко-технологічні особливості різноманітних платіжних систем. Це добре видно на прикладі вказаної вище у даній статті класифікації, що запропонована Резніковою Т.О. [17, 21, 23]. Теж саме можна вказати й відносно позиції Кочергіна Д.А., яким застосовано загалом 15 ознак класифікації (9 з яких можна умовно назвати класичними (основними), а 6 – додатковими чи інноваційними) [19], більшість яких можна вважати правовими лише умовно.

Юридичні критерії класифікації платіжних систем зустрічаються в літературі не дуже часто та й в такому разі, у своїй більшості, являють собою комбіновані моделі за використаними ознаками розрізнення. Прикладом такого поділу у залежності від відповідних правових підстав є точка зору Абдашева Т.К., який використовує для цього наступні підстави: 1) територія функціонування платіжних систем та місцезнаходження її платіжної організації; 2) правовий зв'язок із державою тієї платіжної організації, що є засновником платіжної системи та управляє нею; 3) вид фінансової установи, що є платіжною організацією платіжної системи [22, 144]. Та ж сама ситуація прослідковується в класифікації Ситник І.П., яка розрізняє платіжні системи за: 1) важливістю: системно-важливі, важливі, маловажливі (малозначимі); 2) масштабом дії (територію охоплення): міжнародні, внутрішньодержавні, внутрішньобанківські; 3) величиною сум платежів або розрахунків: оптові, роздрібні; 4) схемою розрахунків у

системі: валові або нетто розрахунки; 5) власником і управлінням: центрального банку, банківські, інші організації [18, 50].

У цьому контексті є можливим висловити думку про те, що правовими підставами класифікації платіжних систем необхідно вважати лише ті, які безпосередньо мають відповідне юридичне значення, визначають зміст на напрями правового регулювання організації та функціонування платіжних систем. Як на нашу думку важливим юридичним критерієм класифікації у цьому аспекті може виступати оверсайт платіжних систем, який було застосовано Баланкіною Ю.С. [3, 287] Проте запропонований нею поділ платіжних систем за 10 ознаками не враховує такого чинника як системи альтернативних (традиційних, нерегульованих, неофіційних, нелегальних, неформальних тощо) грошових переказів (в подальшому – САГП), що мають різні назви, форми прояву та механізми функціонування. І хоча в літературі неодноразово розглядалася проблема САГП, проте їх існування зазвичай не використовується як підстава класифікації платіжних систем.

Убачається, що це є суттєвим упущенням, оскільки САГП (блок маркет кареиси ексчендж, падала, хавала, хунди, фін чиєн, фо кьюан, с тли хауз та ін.) функціонують рівнобіжно з національними та міжнародними банківськими та фінансово-кредитними установами, виступають у світі як вагомий економічний чинник. Про це може свідчити наступна інформація. Щорічно до країн, що розвиваються трудові мігранти відправляють понад 550 млрд. дол. США. Тільки на частку переказів зі Сполучених Штатів Америки, за офіційними даними, припадає 49 млрд. дол. США, що вважається неточним і контрастує з оцінками багатосторонніх організацій, аналітичних центрів та інших урядів, які наближають цю цифру до 67-68 млрд. дол. США [28].

Звісно, лівові частка таких грошових переказів здійснюється через нелегальні системи грошових переказів. Як правило, у таких квазіфінансових системах використовуються нестандартні для офіційних каналів методи розрахунків: прості зворотні угоди, міжнародні безтоварні платежі, грошові кур'єри, взаємозаліки тощо. При цьому прямі грошові перекази від відправника одержувачу практично не відбуваються, що унеможливує, чи, принаймні, суттєво ускладнює державний контроль та нагляд за ними. Як вважають фахівці FATF більшість країн не можуть точно оцінити масштаб нерегульованих систем альтернативних грошових переказів або пов'язані з ними загрози. Тим паче, що у своїй переважній більшості САГП не мають державної легітимації, юридично не оформлюються або маскують свою основну

діяльність під інші види економічних операцій. У зв'язку з чим убачається можливим запропонувати поділ платіжних систем на регульовані (за якими здійснюється державний контроль та нагляд) та нерегульовані. Останні, у свою чергу, підрозділяються на повністю традиційні (легітимні), гібридні традиційні (часто порушують закон ненавмисно) та незаконні [29, 7–8].

Діяльність повністю традиційних САГП пов'язується з сімейними, регіональними або племінними звичками, а також відсутністю адекватного доступу до регульованих фінансових послуг у відправників чи одержувачів у відповідній країні. Гібридні традиційні САГП також обслуговують легітимних клієнтів, але водночас час незаконно (навмисне або ненавмисно) використовуються для переказу грошей за кордон. Незаконні САГП, у свою чергу, створюються або розширюються для обслуговування злочинних елементів [29, 7–8], зокрема задля фінансування тероризму, ухилення від сплати податків, уникнення валютного контролю тощо.

Висновки. З часу прийняття Закону України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року

№ 1591-IX при визначенні поняття «платіжна система» зміщується акцент у бік виконання платіжної системою платіжних операцій замість здійснення переказу коштів. Нове поняття є ширшим за попереднє за змістом та безпосередньо впливає на побудову класифікації платіжних систем.

Властивістю переважної більшості спроб класифікування платіжних систем є використання як підстав поділу відповідних організаційних, функціональних або техніко-технологічних особливостей різноманітних платіжних систем, які в основному можна вважати правовими лише умовно. У цьому контексті доцільно вважати юридичними критеріями класифікації платіжних систем лише ті, які безпосередньо мають відповідне правове значення, визначають зміст на прями правового регулювання організації та функціонування платіжних систем. Пропонується за такою юридичною підставою поділу платіжних систем як їх державна легітимація виокремлювати регульовані та нерегульовані.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abrazhevich D. Electronic payment systems: a user-centered perspective and interaction design. *Technische Universiteit Eindhoven*. URL: <https://doi.org/10.6100/IR575913>.
2. Алісов Є. Деякі проблеми правового регулювання глобальної платіжної системи в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4 (39). С. 116–126.
3. Балакіна Ю. С. Класифікація платіжних систем з точки зору їх оверсайта. *Бізнес Інформ*. 2014. № 9. С. 286–291.
4. Бортник Н., Єсімов С. Структура національної платіжної системи України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2017. № 865. С. 177–183.
5. Kokkola T. The payment system Payments, securities and derivatives, and the role of the Eurosystem. ECB, 2010. 369 p. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/paymentsystem201009en.pdf>.
6. Okay Can. The Drivers of The Recent Payment Systems Reforms Globally. URL: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/6ca5f823-0bec-413f-9fc7-19f8fa638df8/july04-3.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-6ca5f823-0bec-413f-9fc7-19f8fa638df8-m3fB603>.
7. Hsiao-Cheng Yu, Kuo-Hua Hsia, Pei-Jen Kuo. Electronic payment systems: an analysis and comparison of types. URL: <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/49382.pdf>.
8. Чайковський Я. І. Платіжні системи: навч. посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2006. 210 с.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
10. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.
11. Деркач Ю.Б., Кузнецов А.М. Регулювання платіжного ринку України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39. С. 334–338.
12. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>.
13. Пожидаєва М.А. Фінансово-правове регулювання платіжних систем в Україні : автореф. дис... доктора юрид. наук. Київ: НДІ інформатики і права НАПрНУ, 2020. 40 с.
14. Адамова О.С. Поняття правової класифікації. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 19–24.
15. Нестеров А. В. Философия классификации. Научно-техническая информация. *Серия 1: Организация и методика информационной работы*. 2003. № 9. С. 8–15.

16. Гетманова А. Д. Логика для юристов. Со сборником задач : учеб. пособие. Москва: КНОРУС, 2012. 344 с.
17. Резникова Т. А. Трансформация международных платежных систем как направление повышения эффективности международной финансовой деятельности. Приазовський економічний вісник. 2018. № 1 (06). С. 21–26. URL: http://rev.kpi.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/6.pdf.
18. Ситник І. П. Нові погляди щодо класифікації платіжних систем у контексті сучасного функціонування і розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2019. № 3 (214). С. 48–57.
19. Кочергин Д. А. Современная интерпретация и классификация платежных систем. *Проблемы современной экономики*. 2016. № 1 (57). С. 93–96.
20. Шемелинець І.І. До питання класифікації видів юридичної відповідальності. *Закарпатські правові читання*. 2017. Том 1. С. 6–41. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/13419>.
21. Розова С. С. Классификационная проблема в современной науке. Новосибирск: «Наука», 1986. 226 с.
22. Адабашев Т.К. До питання класифікації платіжних систем, що функціонують в Україні. *Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. 2013. № 2 (13). С. 142–153.
23. Маркова-Мурашова С.А. Классификация, типология, систематизация правовых понятий как методологические предпосылки конкретизация законодательства. *Юридическая техника*. 2007. № 1. С. 164–171.
24. Сукиасян Э. Р. Классификация или типология? URL: <http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb96/10/fl01.html>.
25. Настасяк І. Співвідношення поняття «типологізація» з суміжними поняттями. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 37–44.
26. Демидова И. А. Теоретическая типология в стратегии научного поиска. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. № 1 (13). С. 87–101.
27. Хуторской А. В. Типология, классификация, систематизация. 26.10.2007. URL: <https://khutorskoy.ru/be/2007/1026/index.htm>.
28. Remittances and Transparency in Government Reporting. Global Financial Integrity. URL: <https://gfintegrity.org/remittances-and-transparency-in-government-reporting/>.
29. Отчет ФАТФ. Роль систем «Хавала» и других аналогичных услуг в отмывании денег и финансировании терроризма. Октябрь 2013. https://www.imolin.org/pdf/imolin/FATF_Study_on_Hawala_and_Similar_Service_Providers_RUS.pdf.

REFERENCE

1. Abrazhevich D. Electronic payment systems: a user-centered perspective and interaction design. *Technische Universiteit Eindhoven*. URL: <https://doi.org/10.6100/IR575913> [in English].
2. Alisov Ye. (2004). Deiaki problemy pravovoho rehuliuвання hlobalnoi platizhnoi systemy v Ukraini. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 4 (39), 116–126 [in Ukrainian].
3. Balakina Yu. S. (2014). Klyasyfikatsiia platizhnykh system z tochky zoru yikh oversaita. *Biznes Inform – Business Inform*, 9, 286–291 [in Ukrainian].
4. Bortnyk N., Yesimov S. (2017). Struktura natsionalnoi platizhnoi systemy Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. *Yurydychni nauky – Legal sciences*, 865, 177–183 [in Ukrainian].
5. Kokkola T. (2010). The payment system Payments, securities and derivatives, and the role of the Eurosystem. ECB. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/paymentsystem201009en.pdf> [in English].
6. Okay Can. The Drivers of The Recent Payment Systems Reforms Globally. URL: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/6ca5f823-0bec-413f-9fc7-19f8fa638df8/july04-3.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-6ca5f823-0bec-413f-9fc7-19f8fa638df8-m3fB6O3> [in English].
7. Hsiao-Cheng Yu, Kuo-Hua Hsia, Pei-Jen Kuo. (2006). Electronic payment systems: an analysis and comparison of types. URL: <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/49382.pdf> [in English].
8. Chaikovskiy Ya. I. Platizhni systemy: navch. posibnyk. Ternopil: Kart-blansh [in Ukrainian].
9. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].
10. Pro platizhni posluhy: Zakon Ukrainy vid 30.06.2021 r. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> [in Ukrainian].
11. Derkach Yu. B., Kuznietsov A. M. (2020). Rehuliuвання platizhnoho rynku Ukrainy. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure, Issue 39*, 334–338 [in Ukrainian].

12. Pro platizhni systemy ta perekaz koshtiv v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> [in Ukrainian].
13. Pozhydaieva M.A. Finansovo-pravove rehuliuвання platizhnykh system v Ukraini. Avtoref. dys... doktora yuryd. nauk. Kyiv: NDI informatyky i prava NAPrNU, 2020 [in Ukrainian].
14. Adamova O. S. (2015). Poniattia pravovoi klasyfikatsii. *Chasopys tsyvilistyky – Mounting of civilians, Issue 18, 19–24* [in Ukrainian].
15. Nesterov A. V. (2003). Filosofiya klassifikatsii. *Nauchno-tekhnicheskaya informatsiya – Scientific and technical information, Ser. 1: Organizatsiya i metodika informatsionnoy raboty, 9, 8–15* [in Russian].
16. Getmanova A. D. (2012). Logika dlya yuristov. So sbornikom zadach. Moskva: KNORUS [in Russian].
17. Reznikova T. A. (2018). Transformatsiya mezhdunarodnykh platezhnykh sistem kak napravleniye povysheniya effektivnosti mezhdunarodnoy finansovoy deyatel'nosti. *Priazovskiy ekonomichniy visnik – Priazovsky Economic Herald, 1 (06), 21–26*. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/6.pdf [in Russian].
18. Sytnyk I. P. (2019). Novi pohliady shchodo klasyfikatsii platizhnykh system u konteksti suchasnogo funktsionuvannya i rozvytku. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine, 3 (214), 48–57* [in Ukrainian].
19. Kochergin D. A. (2016). Sovremennaya interpretatsiya i klassifikatsiya platezhnykh sistem. *Problemy sovremennoy ekonomiki – Problems of modern economy, 1 (57), 93–96* [in Russian].
20. Shemelynets I. I. (2017). Do pytannia klasyfikatsii vydiv yurydychnoi vidpovidalnosti. *Zakarpatski pravovi chytannia – Transcarpathian Legal Reading, Vol. 1, 6–41*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/13419> [in Ukrainian].
21. Rozova S. S. (1986). Klassifikatsionnaya problema v sovremennoy nauke. Novosibirsk: «Nauka» [in Russian].
22. Adabashev T. K. (2013). Do pytannia klasyfikatsii platizhnykh system, shcho funktsionuiut v Ukraini. *Visnyk Nats. un-tu «Yurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho» – Bulletin of the National University «Law Academy of Ukraine. Yaroslav the Wise», 2 (13), 142–153* [in Ukrainian].
23. Markova-Murashova S. A. (2007). Klassifikatsiya. tipologiya. sistematizatsiya pravovykh ponyatiy kak metodologicheskiye predposylki konkretizatsiya zakonodatelstva. *Yuridicheskaya tekhnika – Legal machinery, 1, 164–171* [in Russian].
24. Sukiasyan E. R. Klassifikatsiya ili tipologiya? URL: <http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb96/10/fl01.html> [in Russian].
25. Nastasiak I. (2015). Spivvidnoshennia poniattia «typolohizatsiia» z sumizhnymy poniattiamy. *Visnyk Lvivskoho universytetu – Visnyk of Lviv University, Ser. Yurydychna, Issue 61, 37–44* [in Ukrainian].
26. Demidova I. A. (2017). Teoreticheskaya tipologiya v strategii nauchnogo poiska. *Filosofski ta metodologichni problemi prava – Philosophical and methodological problems of law, 1 (13), 87–101* [in Russian].
27. Khutorskoy A. V. (2007). Tipologiya. klassifikatsiya. sistematizatsiya. 26.10.2007. URL: <https://khutorskoy.ru/be/2007/1026/index.htm> [in Russian].
28. Remittances and Transparency in Government Reporting. Global Financial Integrity. URL: <https://gfintegrity.org/remittances-and-transparency-in-government-reporting/> [in English].
29. Otchet FATF. Rol sistem «Khavala» i drugih analogichnykh uslug v otmывanii deneg i finansirovanii terrorizma. Oktyabr 2013. https://www.imolin.org/pdf/imolin/FATF_Study_on_Hawala_and_Similar_Service_Providers_RUS.pdf [in Russian].

КОВАЛЬЧУК АНАСТАСИЯ

аспирантка кафедри фінансового права

Національного юридического университета имени Ярослава Мудрого

О НЕКОТОРЫХ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ВОПРОСАХ КЛАССИФИКАЦИИ ПЛАТЕЖНЫХ СИСТЕМ

В статье изложено авторское видение путей решения проблемы классификации платежных систем в новых политических и социально-экономических условиях которое связывается с переосмыслением понятия «платежная система», а также и выяснением понимания термина «классификация». Обращается внимание на необходимость

сопоставления понятия «классификация» со смежными категориями. отмечается, что большинство критериев классификации платежных систем являются условно правовыми и отражают их соответствующие организационные, функциональные или технико-технологические особенности. Предлагается по такому юридическому основанию как государственная легитимация выделять регулируемые и нерегулируемые платежные системы.

Ключевые слова: классификация, классифицирование, платежная система, платежные операции, перевод средств, типология, система альтернативных денежных переводов.

KOVALCHUK ANASTASIA

Postgraduate student of the Department of Financial Law
of the Yaroslav Mudryi National Law University

ON SOME THEORETICAL ISSUES OF CLASSIFICATION OF PAYMENT SYSTEMS

Problem setting. The author's vision of ways to solve the problem of classification of payment systems in the new political and socio-economic conditions is presented in the article. The need to rethink the concept of "payment system" in connection with changes in current legislation of Ukraine, which in this context makes the category of "payment transactions" instead of "transfer of funds", as before. It is emphasized that such an innovation expands the concept of "payment system" in a broader sense, which requires additional scientific research.

Analysis of recent researches and publications. The question of the classification of payment systems has been repeatedly addressed by both domestic and foreign scientists and practical workers. For domestic science and practice, there is a need for critical understanding of existing views on the classification of payment systems, which is caused by the processes of adaptation of national legislation to the EU acquis in accordance with the provisions of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand [9], in particular, in connection with the adoption of the Law of Ukraine «On Payment Services» dated June 30, 2021 № 1591-IX [10]. Such changes in the current legislation of Ukraine have not yet been properly reflected in publications on financial and legal topics and lead to further scientific searches in this area.

Target of research is to update existing approaches to the classification of payment systems to improve the legal regulation of financial relations in new economic and socio-political conditions.

Article's main body. The understanding of the term "classification" is clarified, because in the practice of research in general theory of law and branch of legal sciences, it is often used without indicating its clear meaningful understanding or such a view may have significant differences. It is noted that although for legal science classification is a traditional and widely used method of scientific research, at the same time, there is a need for a clearer idea of such a means of scientific knowledge and overcoming terminological inconsistencies. Attention is drawn to the need to compare the concept of "classification" with such related categories as typology, systematization, modeling, clustering, cataloging, periodization, etc.

Conclusions and prospects for the development. The view is maintained that to classify means to divide objects, phenomena or concepts into classes, groups, etc. according to common features, properties, criteria. It is emphasized that most of the criteria for the classification of payment systems are conditionally legal and reflect their respective organizational, functional or technical and technological features. In this context, the opinion is expressed that the legal criteria for classification should be considered only those that directly have the appropriate legal significance, determine the content in the areas of legal regulation of the organization and functioning of payment systems. It is proposed to distinguish between regulated and unregulated payment systems on such a legal basis as state legitimacy.

Key words: classification, classification, payment system, payment transactions, money transfer, typology, system of alternative money transfers.

Ковальчук А. С. Про деякі теоретичні питання класифікації платіжних систем. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Kovalchuk17.pdf>.